

DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI HUKUKU VE DOĞU AKDENİZ

Sami DOĐRU¹

Özet

Soğuk Savaş dönemi sonrası değişen küresel ve bölgesel konjonktür, buna bağlı olarak 2011 yılında başlayan Suriye iç savaş ile son dönemde keşfedilen hidrokarbon kaynakları Doğu Akdeniz bölgesinin önemini artırmıştır. Bölgede yaşanmakta olan gelişmeler Akdeniz havzasındaki enerji tablosunu olduğu gibi bölgesel dinamikleri de önemli ölçüde değiştirecek niteliktedir. Diğer taraftan, Kıbrıs Uyuşmazlığının denizlere yayılmasının bir sonucu olan bölgedeki hidrokarbon kaynaklarının paylaşılması sorunu sahillar ülkeler arasında işbirliği ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Bu çerçevede, Türkiye'nin sahillar ülkelerle kuracağı iyi ilişkiler ile bölgede tekrar başat duruma gelmesi, hem Doğu Akdeniz'de hidrokarbon kaynaklarının adil paylaşımını temin edecek deniz alanlarının sınırlandırılmasına yönelik bir anlaşmanın yapılabilmesini hem de diğer sorunların ulusal çıkarlarımıza uygun çözülmesini temin edecektir. Bu çalışmada Doğu Akdeniz'de sahillar devletler arasında yapılacak

1 Dr. Öğr. Üyesi Sami Doğru, Çağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.
Email: sdogru63@gmail.com; samidogru@cag.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-7052-2862

kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasına ilişkin uluslararası hukuk kuralları hakkında özet bilgi verilecektir.

Giriş

Yakın zamana kadar devletler ülkelerinin kıyılarında yer alan deniz alanlarını nadiren sınırlandırma ihtiyacı duymuşlardır. Şeksper'in bir oyununda yer alan karakterinin şu sözü bunun nedenini açıkça ortaya koymaktadır: “bir dönüm çorak toprak için binlerce mil kare deniz alanı verebilirim”.² Ama günümüzde artık, dünya nüfusundaki hızlı artış ve devletlerin kara ülkelerindeki kaynaklarının tükenmeye başlamasıyla bir mil kare deniz veya deniz dibi artık bir o kadar kara parçasından çok daha değerli hale gelmiştir. Bu nedenle, son yıllarda her şey değişti; başta ekonomik³ olmak üzere politik ve güvenlik mülhazaları deniz alanlarının sınırlandırmasını devletler arasında çok önemli bir sorun haline getirmiştir.⁴

Devletlerin ülkelerinin sınırları ve buna bağlı olarak özellikle deniz alanlarında sahip olunan doğal kaynaklar çok hassas siyasi ve güvenlik sorunlarını içinde barındırır. Burada belki *Lord Curzon*'un sözünü hatırlatmak yerinde olacaktır: “*Sınırlar, barış ve savaş uyumsuzluklarının üzerine asıldığı bir nevi ustura ağzı gibidir.*”⁵ Bu bakımdan, çakışan deniz alanları iddiaları kaçınılmaz olarak sorunlara neden olmaktadır.

Diğer taraftan, deniz ve deniz altındaki doğal kaynakları işleten ticari şirketlere baktığımızda, bunların daha çok sınırları belirlenmiş ve devletler arasında uyumsuzluğa konu olmayan deniz alanlarını tercih ettikleri görülmektedir. Bu da devletlerin, mevcut deniz alan-

2 David Anderson, “Maritime Delimitation: Early British Practice”, **Modern Law of the Sea, Selected Essays**, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2008, s. 435.

3 Petrol, doğalgaz ve balık gibi deniz ve deniz altı kaynakları bir devletin genel ekonomisini etkilemektedir.

4 Jonathan I. Charney, “Introduction”, **International Maritime Boundaries**, Ed.: Jonathan I. Charney ve Lewis M. Alexander, Vol. I, Doderecht, 1993, s. xxiii.

5 Anderson, s. 418.

larını genişletmelerine neden olmuş, sahil devletleri arasındaki karşılıklı bu iddiaların çakışması da işletilecek doğal kaynakların bulunduğu deniz alanlarının sınırlandırılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.⁶

Bu kapsamda, 20. yüzyılın ikinci yarısında devletler arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına yönelik anlaşmalarda önemli artış kaydedilmiştir. Bugün dünyada mevcut yaklaşık 400’ü aşkın deniz yetki alanı uyuşmazlığından 190’a yakını anlaşmalarla belirlenmiş olup, daha barışçı yollarla sınırlandırmayı bekleyen çok uyuşmazlık bulunmaktadır.⁷

İşte Doğu Akdeniz de bu tür uyuşmazlıkları bünyesinde barındırmaktadır. Son yıllarda bölgedeki yeni hidrokarbon kaynaklarının keşfi, uzun yıllardır gündemi meşgul eden ve ortaya çıkışı ile çözülememesinin yegâne sorumlusunun Rum tarafı olan Kıbrıs uyuşmazlığının, *Sertaç H. Başeren*’in isabetle belirttiği gibi⁸, denize yayılarak daha da tehlikeli boyutlara ulaşmasına neden olmuştur. Ayrıca “Arap Baharı” ile bölgede ortaya çıkan gelişmeler ve Suriye’deki iç savaş ve buna müdahil olan küresel ve bölgesel güçlerin planları bölgeyi ateş çemberine dönüştürmüştür.

Bu çalışmada, son dönemde Türkiye’nin Doğu Akdeniz’e kıyısı olan önemli iki devletle (İsrail ve Mısır) ilişkilerinin bozulmasını fırsat bilen Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve Yunanistan’ın bu devletlerle işbirliği halinde bölgedeki uygulamaları sonucu ortaya çıkan bu uyuşmazlığın ilgili devletler arasında uluslararası hukuka uygun bir şekilde çözülmesinde uygulanacak uluslararası hukuk kuralları hakkında özet bilgi verilecektir.

6 R.R. Churchill ve A.V. Lowe, **The Law of the Sea**, Manchester University Press, 1999, s. 181.

7 Gerald H. Blake, “World Maritime Boundary Delimitation: The State of Play”, **Maritime Boundaries and Ocean Resources**, Ed.: Gerald Blake, London, 1987, s. 3.

8 Sertaç Hami Başeren, “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Sorunu: Tarafların Görüşleri, Uluslararası Hukuk Kurallarına Göre Çözüm ve Sondaj Krizi”, **Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset**, Yay. Haz.: Sertaç Hami Başeren, AÜSBF, Ankara, 2013, s. 254.

Bu kapsamda, uluslararası hukukun en önemli kaynağı olan *uluslararası sözleşmelerin* ilgili hükümleri ile uluslararası *yargı kararları* ve *devlet uygulamaları* esas alınarak, sadece kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge alanlarının sınırlandırılması hakkındaki hukuk kurallarına değinilecektir. Ayrıca, Doğu Akdeniz’de kıyıdaş devletler arasında yapılacak bir sınırlandırmada Türkiye ve KKTC’nin tezlerine temel oluşturacak hukuki argümanlar ortaya konmaya çalışılacaktır.

İnceleme alanımız Doğu Akdeniz olması ve bu bölgedeki kıyıdaş devletlerin münhasır ekonomik bölge genişlikleri 200 mili geçemeyeceği için iki deniz yetki alanı için tek sınır belirlenmesi hedeflenmiştir.

I. Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku

A. Genel Olarak

Deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin mevcut uluslararası hukuk kurallarını incelemeyen önce *deniz yetki alanı ilanı* ve *deniz yetki alanı sınırlandırılması* arasındaki ayırımı yapmak doğru olacaktır.

“Deniz yetki alanı ilanı” ameliyesi, diğer bir komşu devletle bağlantısı olmayan bir deniz alanında kıyı devletinin karasuları, bitişik bölge veya münhasır ekonomik bölgesinin dış sınırını tek taraflı olarak ilan etmesi anlamına gelir. Bu faaliyet doğası gereği tek taraflı bir işlemdir.

Buna karşın, “deniz yetki alanı sınırlandırılması” ise, iki veya daha fazla devletin, sahip oldukları ya da ilan ettikleri deniz yetki alanlarının çakıştığı bölgedeki deniz alanının bir *anlaşma* ile sınırlandırılmasıdır.⁹ Bu nedenle, Uluslararası Adalet Divanı (International Court of Justice (ICJ/UAD) Maine Körfezi davasında, deniz alanlarının sınırlandırılması ameliyesinin tek taraflı bir işlem olmadığını belirtmiştir.¹⁰

9 Lucius Cافلisch, “The Delimitation of Maritime Spaces between States with Opposite and Adjacent Coast”, **A Handbook on the Law of the Sea**, Ed.: Rene-Jene Dupuy ve Daniel Vignes, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1991, s. 426-427.

10 Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area, Judgment, **I.C.J. Reports 1984**, par. 112. <http://www.icj-cij.org/docket/files/67/6369.pdf> (e.t.:20 Eylül 2018)

B. Kıta Sahaneliği ve Múnhasır Ekonomik Bölge Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Uluslararası Hukuk Kuralları

Deniz alanlarının sınırlandırılması, kodifikasyon süreci kapsamında *uluslararası sözleşme* hükümlerine yansıyan hukuk kuralları ile *UAD* ve diğer *hakem mahkemelerinin* kararları doğrultusunda gelişen *örf ve adet hukuku kuralları* çerçevesinde yapılmaktadır. Dünyada mevcut deniz sınır uyuşmazlıklarının devletler arasında gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda imzalanan *anlaşmalarla* yapıldığı dikkate alındığında¹¹, *devlet uygulamalarının* da bu hukukun gelişimine büyük katkısı göz ardı edilmemelidir. Bu çerçevede, “*Denizlerin Anayasası*” olarak adlandırılan *1958 Cenevre Sözleşmeleri* ile *1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi* deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin genel prensipleri belirleyen sözleşmelerdir.¹²

Başlangıçta, uluslararası *sözleşme*¹³ hükümleri ve *yargı kararları* ile formüle edilen sınırlandırma ilkelerinin daha çok her olaya uygulanacak açık kurallardan ziyade genel prensiplerden müteşekkil olduğunu belirtmekte fayda görülmektedir. Bu nedenle, şimdi mevcut ya da gelecekte ortaya çıkacak bütün sınırlandırma uyuşmazlıklarına doğrudan uygulanabilecek belirli prensipler söz konusu değildir.

Her sınırlandırma, bu kapsamda *Doğu Akdeniz* deniz alanlarının sınırlandırılması, sınırlandırma esnasında dikkate alınmasını gerektiren

11 David Anderson, “Recent Decision of Courts and Tribunals in Maritime Boundary Cases”, **International Maritime Boundaries**, Ed.: David A. Colson ve Robert W. Smith, Vol. VI, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 2011, s. 4119.

12 Churchill ve Lowe, s, 181.

13 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin hükümleri, tarihe III. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı olarak geçen konferansta şekillenmiştir. Usule ilişkin ilk toplantısı 3 Aralık 1973 tarihinde New York'ta başlayan anılan konferans, öze ilişkin çalışmalara 20 Haziran 1974 tarihinde Karakas'da başlamış ve çeşitli aralıklarla, kimi yıl bir, kimi yılda iki dönem olmak üzere, toplam on bir dönem çalışarak “1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi metnini hazırlamıştır. Sami Doğru, **Uluslararası Hukukta Kıta Sahaneliği ve Ege Denizi Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığı**, AÜ Basımevi, 2001, s. 29-30. Bu konferansta sınırlandırmaya ilişkin olarak yapılan görüşmelerde iki farklı düşünce akımı karşı karşıya gelmiştir. Biri *eşit uzaklık* metodu taraftarı olan düşünce akımıydı. Diğeri ise, daha esnek olan *hakkaniyet prensipleri* taraftarı olan düşünce akımıydı. Hugo Caminos, “Introduction”, **Law of the Sea**, Ed.: Hugo Caminos, Ashgate, 2001, s. xiii.

kendine özgü (unique) özellikleri (faktörler) bünyesinde barındırır. Her ne kadar Doğu Akdeniz’de çizilecek sınırların yerini kesin olarak belirleyecek olmasalar da bu faktörleri değerlendirmek için bu güne kadar ortaya çıkan *mahkeme kararları* ve *devlet uygulamalarını* incelemek en uygun yol olacaktır.¹⁴

Kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin ilk kodifiye edilen kural 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 6. Maddesinde yer almaktadır. Bu hüküm uyarınca; *iki veya daha çok devletlerin ülkeleri aynı Kıta Sahanlığına bitişik ise, bunların ülkeleri ister karşı karşıya, ister bitişik olsun, her iki durumda da Kıta Sahanlığının sınırı, kural olarak, “ tarafların anlaşmasıyla” saptanacaktır. Bu konuda bir anlaşmaya varılamazsa ve “özel durumlar” farklı bir sınırın saptanmasını haklı kılmıyorsa, Kıta Sahanlığı sınırlandırılması “eşit uzaklık” ilkesine göre yapılır.*

Madde 6’da öngörülen “özel durumlar” hükmü “eşit uzaklık” ilkesinin neden olacağı hakkaniyete aykırı sonucu ortadan kaldırmaya yöneliktir.¹⁵ Öte yandan, karşıt kıyılar arasındaki sınırlandırmanın çoğunlukla ‘eşit uzaklık’ çizgisi olmasının bir zorunluluktan değil, karşıt kıyılar arasında çoğu kez ‘hakkaniyeti sağlayan’ metodun bu olmasından ileri geldiği de vurgulanmıştır.¹⁶

1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi ise, birbirinden farklı iki deniz alanı olan kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeye ilişkin sınırlandırma hükümlerini benzer şekilde düzenlemiştir.¹⁷ Sözleşmenin 74

14 Churchill ve Lowe, s. 182.

15 İngiltere-Fransa Tahkim Mahkemesi 30 Haziran 1977 tarihli Kararında şöyle belirtilmektedir: “... Kısaca, Md. 6’da yer alan ‘özel durumların’ rolü, hakkaniyete uygun bir sınırlandırmayı sağlamaya yöneliktir; birleşik ‘eşit uzaklık-özel durumlar kuralı’ aynı kıta sahanlığı üzerindeki devletler arasındaki sınırın, anlaşma sağlanamaması durumunda, hakkaniyet prensipleri çerçevesinde sınırlandırılmasının genel bir kural olduğuna işaret etmektedir ...” (http://untreaty.un.org/cod/riaa/cases/vol_XVIII/3-413.pdf) (e.t.:10 Ocak 2019).

16 Yücel Acer, “Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku”, **Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset**, Yay. Haz.: Sertaç Hami Başeren, AÜSBF, Ankara, 2013, s. 308; North Sea Continental Shelf, Judgment, **I.C.J. Reports 1969**, par. 57. (<http://www.icj-cij.org/docket/files/51/5535.pdf>) (e.t.:10 Ocak 2019).

17 Mahkemeler de kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasına ilişkin kurallar arasında bir fark görmemektedir. Prosper Weil, **The Law of Maritime Delimitation-**

ve 83'üncü maddelerine göre, devletler arasında kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırması, UAD Statüsü'nün 38. maddesinde¹⁸ belirtildiği şekilde, 'hakkaniyete uygun çözüme' ulaşmak amacıyla, uluslararası hukuka uygun olarak 'anlaşma' ile yapılacaktır.¹⁹

1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi²⁰ ve 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi²¹ arasındaki farklılıklar önemli olmakla birlikte, her ikisi de, deniz yetki alanlarının sınırlandırması faaliyetinin temel taşı olan "sınırlandırmanın '*anlaşma*' ile olması" yönündeki kurala dayanmaktadır. 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 'karasularının sınırlandırması' ile ilgili 15. maddesinin²² aksine bu hükümler 'eşit uzaklık' gibi belirli bir sınırlandırma metoduna atıf yapmamaktadır. Buradaki vurgu açıkça 'hakkaniyete uygun çözüme' ulaşılmasıdır.

Reflections, Grotius Publications Limited, Cambridge, 1989, s. 117.

18 **Madde 38:**

1. Kendisine sunulan uyuşmazlıkları uluslararası hukuka uygun olarak çözmekle görevli olan Divan:

- uyuşmazlık durumundaki devletlerce açık seçik kabul edilmiş kurallar koyan, gerek genel gerekse özel uluslararası antlaşmaları;
 - hukuk olarak kabul edilmiş genel bir uygulamanın kanıtı olarak uluslararası yapılageliş kurallarını;
 - uygar uluslarca kabul edilen genel hukuk ilkelerini;
 59. Madde hükmü saklı kalmak üzere, hukuk kurallarının belirlenmesinde yardımcı araç olarak adli kararları ve çeşitli ulusların en yetkin yazarlarının öğretilerini uygular.
2. Bu hüküm, tarafların görüş birliğine varmaları halinde, Divan'ın hakça ve eşitçe karar verme yetkisini zedelemmez.

19 Anlaşma akdedilinceye kadar, ilgili devletler, anlayış ve işbirliği ruhu içerisinde, pratik çözüm getiren 'geçici düzenlemelere' girişmek ve bu geçiş süresi içinde nihai anlaşmanın akdini tehlikeye düşürmemek veya engellemek için ellerinden gelen gayreti göstereceklerdir.

20 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi Md. 6. Aslan Gündüz, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Teşkilatlar Hakkında Temel Belgeler**, İstanbul, 1994, 2. B, s. 256.

21 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi, Md. 74 ve 83. Özman, s. 41.

22 **Madde 15: Sahilleri bitişik veya karşı karşıya olan devletler arasında karasularının sınırlandırılması**

İki devletin sahilleri bitişik veya karşı karşıya olduğunda, aralarında aksine anlaşma olmadıkça, bu devletlerden ne birinin ne de diğerinin kendi karasularını, bütün noktaları bu iki devletin herbirinin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından eşit uzaklıkta bulunan orta hattın ötesine uzatmaya hakkı yoktur. Bununla beraber bu hüküm, tarihi hakların veya diğer özel durumların varlığı nedeniyle, her iki devletin karasularının başka şekilde sınırlandırılmasını gerekli olduğu durumlarda uygulanmaz.

Bu tutum UAD'nin ve tahkim mahkemelerinin kararlarına da yansımıştır. ²³Hukuki kurallara uygun sınırlandırmalarda, UAD ve tahkim mahkemeleri 'ilgili hakkaniyet ölçütleri' ve 'faktörleri' sınırlandırma faaliyeti ile doğrudan ilgili görerek, deniz alanlarının sınırlandırmasına uygulanabilir olarak yorumlamıştır.

İlk dava olan *1969 Kuzey Denizi Davasında* UAD, sınırlandırmanın örf ve adet hukukuna göre, 'hakkaniyet prensiplerine' uygun bir şekilde ve bütün 'ilgili durumlar' dikkate alınarak 'anlaşma' ile yapılacağını belirtmiştir. ²⁴Bu etki, bundan sonraki iki dava olan *1977 İngiltere- Fransa Kıta Sahanelığı Davası* ve *1993 Grönland/Jan Mayen Davasında* da görülmüştür.

UAD'nin²⁵ ve tahkim mahkemelerinin²⁶ son kararları bize, iki aşamalı bir sınırlandırma sürecinin hayata geçirilmesine yönelik bir eğilim olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede, ilk aşamada, karşılıklı kıyılar arasında 'geçici ortay hat' ihdas edilmekte; ikinci aşamada da sonucun 'hakkaniyete uygunluğu' 'özel durumlar'ın varlığı ışığında test edilmektedir.

Bununla birlikte, UAD'nin *Romanya-Ukrayna Davası* kararında sınırlandırma metodunda bazı önemli değişiklikler ortaya çıkmıştır. Bu

23 Victor Prescott ve Clive Schofield, **The Maritime Political Boundaries of the World**, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2005, s. 220.

24 **I.C.J. Report 1969**, s. 46, par. 85, ayrıca bkz., s. 53, par. 101 (c) (1).

25 Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen, Judgment, **I.C.J. Reports 1993**, s. 59-60, par. 49. <http://www.icj-cij.org/docket/files/78/6743.pdf>. (e.t.: 15 Ağustos 2018); Ayrıca bkz., "Report No. 9-19", **International Maritime Boundaries**, Ed.:Jonathan I. Charney ve Lewis M. Alexander, Vol. III, Martinus Nijhoff Publishers, Hague, s. 2515; Case Concerning Maritime and Territorial Questions Between Qatar and Bahrain, Merits, Judgment, **I.C.J. Report 2001**, <http://www.icj-cij.org/docket/files/87/7027.pdf>. (e.t.: 15 Ağustos 2018); "Report Number 7-13 (2001)", **International Maritime Boundaries**, Ed.:Jonathan I. Charney ve Robert W. Smith, Vol. IV, Martinus Nijhoff Publishers, Hague, 2002, s. 2841.

26 Eritre-Yemen Tahkim Mahkemesi Kararı için bkz., "Report Number 6-14 (1999)", **International Maritime Boundaries**, Ed.:Jonathan I. Charney ve Robert W. Smith, Vol. IV, Martinus Nijhoff Publishers, Hague, 2002, s 2745. Ayrıca bkz., Award of the Arbitral Tribunal in the Second Stage of the Proceedings (maritime delimitation), **Eritrea/Yemen**, par. 132. http://www.pca-cpa.org/showpage.asp?pag_id=1160 (e.t.: 15 Ekim 2018)

kapsamda, üç aşamalı bir sürecin izlendiği görölmektedir.²⁷Birinci aşamada, ‘geçici eşit uzaklık çizgisi’ belirlenmekte; ikinci aşamada, bu çizginin *düzeltilmesine* olan ihtiyaç değerlendirilmekte ve üçüncü aşamada da, bunun ‘*hakkaniyete uygun olmayan sonuca*’ neden olup olmadığı test edilmektedir. Bu kararlar mevcut belirsizlikleri biraz azaltmıştır.²⁸ Bu kararlarda da görüleceği gibi, hem sözleşmeler hem de mahkemeler ‘*ilgili*’ veya ‘*özel durumlar*’a vurgu yapmaktadır; ama bunların açık bir listesi verilmemiştir.

Devlet uygulamalarına baktığımızda, bunların farklılıklar gösterdiğini görmekteyiz. Burada, tarafların sorunu “hakkaniyete uygun çözüme” kavuşturmak üzere anlaştıkları sürece sınırlandırma metodunda bir sınırın söz konusu olmadığı görölmektedir. Bu nedenle, deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin mevcut bütün seçenekleri ve metotları değerlendirmek mümkün değildir.²⁹ Bununla birlikte, bazı devletler ‘eşit uzaklık³⁰’ metodunu kullanmış; devletler önce ‘*ortay hat*’ ile başlayıp, çeşitli ‘*faktörler/ ilgili durumlar*’a³¹ göre bu hattın üzerinde düzeltmeler yaparken³², bazı son dönem anlaşmalarda, *1990 Belçika-Fransa Kararuları ve Kıta Sahanlığı Sınırları Anlaşması*³³ gibi, tarafların ‘*hakkaniyete uygun çözümler*’ arzularına atıf yapıldığı görölmektedir.³⁴

27 Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), Judgment, **I.C.J. Reports 2009**, par. 116-118. <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf> (e.t.: 11 Ekim 2018).

28 Anderson, “Maritime Boundaries and Limits: Some Basic Legal Principles”, **Modern Law of the Sea, Selected Essays**, s. 389.

29 Prescott ve Schofield, s. 235.

30 Prescott ve Schofield, s. 236.

31 Victor Prescott ve Clive Schofield, “Islands and Rocks and their Role in Maritime Delimitation”, **International Maritime Boundaries**, Ed.: David A. Colson ve Robert W. Smith, Vol. V, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2005, s. 3277.

32 Bkz., 1978 tarihli Hindistan - Tayland Anlaşması, “Report Number No. 6-11 (1978)”, **International Maritime Boundaries**, Ed.: Jonathan I. Charney ve Lewis M. Alexander, Vol. II, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1993, s. 1433; 2000 tarihli Ekvator Ginesi - Nijerya Anlaşması, “Report Number 4-9 (2000)”, **International Maritime Boundaries**, Ed.: Charney ve Smith, Vol. IV, s. 2657; 1997 tarihli Tayland-Vietnam Anlaşması, “Report Number 5-23 (1997)”, s. 2683.

33 “Report Number 9-16 (1990)”, **International Maritime Boundaries**, Ed.: Charney ve Alexander, Vol. II, s. 1892.

34 Jonathan I. Charney, “The Delimitation of Ocean Boundaries”, **Ocean Development and International Law**, The Journal of Marine Affairs, Vol. 18, Nr. 5, 1987, New York. s. 507.

Bütün bu *sözleşme* hükümleri ve *yargı kararları* ile *devlet uygulamalarının* da gösterdiği gibi, deniz alanlarının sınırlandırılması konusunda uluslararası hukuk belirli bir *metodu* öngörmemekte, bunun yerine sınırlandırmanın bütün ‘*ilgili durumların*’ dikkate alınarak ‘*hakkaniyete uygun çözüme*’ ulaşmak amacıyla ‘*hakkaniyet prensiplerince*’ yapılması gerektiğine vurgu yapmaktadır.”³⁵

C. Hakkaniyet Prensipleri

Hakkaniyet prensiplerine gelince, burada belirleyici olan sonuçtur; prensipler sonuca bağlıdır. Bir prensibin hakkaniyete uygunluğu, onun hakkaniyet uygun çözüme ulaşılmasına yönelik katkısı ışığında değerlendirilmelidir. Bunlar, her biri kendi içinde (başlı başına) hakkaniyete uygun olan prensipler değildir; bunlar, ‘**hakkaniyete ilişkin değerlerini**’ çözümün hakkaniyete uygunluğuna yaptığı atıftan almaktadır. Mahkeme tarafından kullanılacak bu ***prensip***ler, hakkaniyete uygun çözüme ulaşmaya katkısına göre seçilmek zorundadır.

Hukuk kurallarını uygulanması, her durumda farklılık arz etse de, ‘*tutarlılık*’ ve ‘*öngörülebilirlik (hukuk güvenliği)*’ gerektirir. Yargı organları hakkaniyet prensiplerini ‘*genel uygulama esasları*’ olarak görür.³⁶ Bu çerçevede, hakkaniyet prensiplerine örnekler oluşturacak bir liste yapmıştır:³⁷

- Coğrafya yeniden tanımlanmaz,
- Başka devletin doğal uzantısı kesilmez,
- Bütün ilgili/özel durumlara saygı gösterilir,
- Hakkaniyet eşitlik anlamına gelmez,
- Dağıtıcı adalet konusunda bir tereddüt yoktur.

35 Churchill ve Lowe, s. 197.

36 Malcolm D. Evans, **Relevant Circumstances and Maritime Delimitation**, Clarendon Press, London, 1989, s. 75; Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta), Judgment, **I.C.J. Reports 1985**, par. 45. (<http://www.icj-cij.org/docket/files/68/6415.pdf>) (e.t.: 15.10.2018)

37 **I.C.J. Reports 1985**, par. 46; Evans, s. 76.

Yargı organları, ‘*hakkaniyet prensiplerinin*’ ‘*ilgili/özel durumlar*’ çerçevesinde ulaşılabacak bir sınırlandırma gerektirdiğini belirtmektedir. Bu, ‘*hakkaniyet prensiplerini*’ tatmin edecek söz konusu durumdaki (case) ‘*ilgili durumun*’ içinde bulunur. Yani, ‘*hakkaniyet prensipleri*’ ‘*ilgili durumların*’ içinde işlev görmektedir.³⁸

Sonuç olarak, ‘*hakkaniyet prensiplerinin*’ uygulanması, ‘*ilgili/özel durumun*’ bir fonksiyonu olan ‘*hakkaniyet sürecinin*’ uygulanması anlamına gelir.³⁹ Bunun için ‘*hakkaniyet prensipleri*’, hakkaniyete uygun çözüme ulaşmaya yarayacak ‘*ilgili/özel durumlara*’ atıf yapar.⁴⁰

Şüphesiz ki, deniz alanlarının sınırlandırılmasında hakkaniyet prensiplerinin uygulanmasına ilişkin bu genel kural, somut durumlara uygulanamayacak kadar soyut bir nitelik göstermektedir. Bu kuralın somut olaylara uygulanabilmesi, ‘*ilgili/özel durumlar*’ın neler olduğunun bilinmesine bağlı gözükmektedir.⁴¹

Bunun için ‘*ilgili/özel durumlar*’ın açıklığa kavuşturulması ve bu çerçevede, sınır üzerinde ne oranda bir etkiye sahip oldukları açıklığa kavuşturulmalıdır.

D. İlgili/Özel Durumlar

‘İlgili durumlar’, karar vericilere, sınırlandırmanın tarafları olan devletlere ne kadar deniz alanı verilmesi gerektiğini belirleyecek şekilde tasarlanmıştır. ⁴²Sınırlandırma sürecinde dikkate alınması gereken çok sayıda ‘ilgi durum (faktör)’ bulunmaktadır. ⁴³ Bu kapsamda, devletlerin, görüşme sonucunda kendi çıkarlarını karşılayacak ve hakkaniyete uygun bir sınır çizgisi veya çizgileri oluşturulmasını sağlayacak geniş

38 Evans, s. 76.

39 Evans, s. 78.

40 Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya), Judgment, **I.C.J. Reports 1982**, s. 59, par. 70; Bu konuda ayrıca bkz., Charney, **Ocean Development and International Law**, s. 507.

41 Acer, s. 310.

42 Charney, **Ocean Development and International Law**, s. 509.

43 **Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries**, Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea Office of Legal Affairs, United Nations. New York, 2000, p. 25.

imkânları vardır. Diğer bir deyişle, devletlerin görüşmelerde dikkate alabilecekleri ‘ilgili durular (faktörler)’ sınırsızdır⁴⁴.

‘İlgili’ veya ‘özel’ durumlar unsurunun kökeni Uluslararası Hukuk Komisyonu (International Law Commission-ILC) tutanaklarına dayanır. Sınırlandırmaya ilişkin her formülasyonda atıf yapılan bu ölçüt, buradan da 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi’nin 6. maddesine ithal edilmiştir.

‘İlgili’ veya ‘özel’ durumların anlamına ilişkin farklı yaklaşımlar⁴⁵ olsa da, mahkeme kararları bu iki kelimeye de aynı anlamı yüklemekte, çünkü ikisi de ‘hakkaniyete uygun çözüme’ ulaşılması amacıyla kullanılmaktadır⁴⁶.

‘İlgili’ veya ‘özel’ durumlara öteden beri **iki farklı fonksiyon** atfedilmiştir:

- İlk fonksiyon, sınırlandırmada kullanılan ‘eşit uzaklık’ metodunun uygulanmasını *kolaylaştırmaktır*. ⁴⁷Bu fonksiyon 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 6. Maddesinde, anlaşma sağlanamamışsa ve başka bir sınırın varlığını gerektirecek ‘*özel durumun*’ varlığı söz konusu değilse, sınırlandırma ‘*ortay hat*’ ile belirlenir şeklinde belirtilmiştir. Bu fonksiyon ayrıca bazı yargı kararlarında da, Kuzey Denizi

44 I.C.J. Reports 1969, par. 93.

45 “Özel durumlar” genelde dar anlamda kullanılmıştır: Örneğin, 6. Maddenin metnini hazırlayan uluslararası hukuk komisyonu “özel durum” olarak *sahilin sıra dışı yapısı, adaların varlığı ve kanalları* göstermiştir. Diğer taraftan, “ilgili durumu” daha geniş tanımlamıştır: UAD, Kuzey Denizi Davasında hakkaniyete uygun sınırlandırmayı etkileyecek ilgili durumlar için bir sınırlandırma olmadığını belirtmiştir. Churchill ve Lowe, s. 187-188. “İlgili” veya “özel” durumlar iki farklı fonksiyonu yerine getirecek şekilde görülmüşlerdir. Terminolojik açıklık bakımından belirtilebilir ki, “özel durumların” sınırlandırma metodu olarak kullanılan “eşit uzaklığın” uygulanmasını kolaylaştırdığı, “ilgili durumların” ise, birincinin tersine, “hakkaniyete uygun bir sınırlandırmaya” ulaşmayı sağladığı için tercih edildiği iddia edilmektedir. Evans, s. 78-83.

46 Churchill ve Lowe, s. 188.

47 Evans, s. 79.

Davası⁴⁸, İngiltere- Fransa Davası⁴⁹ ve Malta-Libya Davası⁵⁰ gibi, teyit edilmiştir.

- ‘İlgili durumların’ kullanılmasına ilişkin **ikinci fonksiyon**, birincinin tersine, hakkaniyetli bir sınırlandırmada, hangi metodun kullanılması gerektiğine karar vermede ‘özel’ veya ‘ilgili durumların’ kullanılmasıdır⁵¹. Bu fonksiyon bazı yargı kararlarında da, Kuzey Denizi Davası⁵², İngiltere- Fransa Davası⁵³ ve Maine Körfezi Davası⁵⁴ gibi, teyit edilmiştir.

Devlet uygulamalarına bakıldığında, deniz alanı sınırlandırma anlaşmalarının çoğunda ‘coğrafi değerlendirmelerin’ öne çıktığı görülmektedir.⁵⁵ Bu nedenle, ilgili durumlar iki gruba; “coğrafi” ve “coğrafi olmayan” olarak ayrılarak incelenebilir.⁵⁶

48 Mahkeme, Md. 6’da zikredilen “özel durumların” *fonksiyonunu* “eşit uzaklık” metodunun uygulanmasından doğan eşitsizliğin düzeltilmesi olarak anlamaktadır. **I.C.J. Report 1969**, par. 55.

49 Mahkeme Kanal Adaları bölgesi ile ilgili şunları belirtti: “...Fransız kıyılarına yakın Kanal Adaları, *prima facie*, ‘ortay hattan’ farklı bir sınırlandırmayı haklı çıkartacak ‘özel durum’ oluşturmaktadır. Case concerning the delimitation of continental shelf between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic, (30 June 1977 - 14 March 1978), **Anglo-French Case**, s. 93, par. 196. <http://legal.un.org/riaa/cases/vol_XVIII/3-413.pdf> (e.t.:16 Ekim 2018).

50 Mahkeme ‘hakkaniyetli bir sonuca ulaşmak için ilgili durumların, sınırı kuzeye doğru kaydırmak gerektiğini gösterdiğini’ belirtmiştir.’ **I.C.J. Reports 1985**, par. 73.

51 Evans, s. 80.

52 Kuzey Denizi Davasında eşit uzaklık metodu, bölgedeki ilgili coğrafi durumların varlığı nedeniyle hakkaniyet çerçevesinde uygulama dışı bırakılmıştır. Mahkeme ayrıca sınırlandırmanın amacını, tek bir metodun değil, hedefinin araştırılmasının önemli olduğunu vurgulamıştır. **I.C.J. Report 1969**, par. 89-90.

53 Mahkeme, ‘hakkaniyete uygun bir sınırlandırmaya ulaşmak amacıyla coğrafi ve diğer durumlar ışığında eşit uzaklık prensibi veya başka bir metodunun uygun olup olmadığının takdiri konusunu Mad. 6 kapsamında bile çok önemli bir sorun’ olarak görmektedir. **Anglo-French Case**, s. 45, par. 70.

54 Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area, Judgment, **I.C.J. Reports 1984**, s. 316, par. 164.

55 **Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries**, s. 25.

56 Yoshifumi Tanaka, **Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation**, Hart Publishing, Oxford, 2006, s. 151. Ayrıca bkz., **Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries**, s. 25-46.

Coğrafi faktörler olarak, ‘genel coğrafi çerçeve (sınırlandırılacak alanın genel karakteristikleri ile bölgenin - yarı kapalı deniz, okyanus vb.- belirli özellikleri)’, ‘sahilin yapısı’, ‘orantılılık’, ‘adaların varlığı’, ‘esas hatlar’, ‘jeolojik ve jeomorfolojik değerlendirmeler’, ‘üçüncü devletlerin varlığı’, ‘kara ülkesi sınırının pozisyonu’ sayılmaktadır.

Coğrafi olmayan faktörler ise, daha çok coğrafi değerlendirmelerle belirlenen sınırın düzeltilmesi amacıyla kullanılır ve ‘ekonomik faktörler’, ‘tarafaların devlet uygulamaları’, ‘seyrüsefer faktörünü’⁵⁷ de kapsayan ‘güvenlik faktörü’ ve ‘politik faktör’den oluşmaktadır.

Coğrafi faktörler aşağı yukarı her sınırlandırma anlaşmasında etkili olmaktadır. Hatta bazı durumlarda, diğer faktörlerle birlikte ama belirleyici olarak yer almaktadır. Bazı durumlarda coğrafi olmayan faktörlerin de sınırların yerinin belirlenmesinde etkin oldukları görülmektedir⁵⁸. Bu çerçevede, özellikle Doğu Akdeniz’de yapılacak bir sınırlandırmada önem arz edecek faktörler ve etkileri, hem *yargı kararları* hem de *devlet uygulamaları* bağlamında kısaca özetlenecektir.

1.Coğrafi Faktörler

a. Genel Coğrafi Çerçeve

Sınırlandırma yapılacak bölgedeki genel coğrafi çerçeve önem arz etmektedir. UAD’nin Libya-Malta Davası kararı ile Hakem Mahkemesi’nin Jan Mayen Davası kararında yer alan bulguların başında⁵⁹, ilkinde, sınırlandırma yapılacak alanın genel bir tanımlamasına atf

57 Oxman ‘seyrüsefer faktörlerini’ ‘güvenlik faktörü’ içinde değerlendirmiştir. Bkz., Bernard H. Oxman, “Political, Strategic, and Historical Considerations”, **International Maritime Boundaries**, Ed.: Jonathan I. Charney ve Lewis M. Alexander , Vol. I, Doderecht, 1993, s. 22- 40.

58 Prosper Weil, “*Geographic Consideration in Maritime Delimitation*”, **International Maritime Boundaries**, Ed.: Jonathan I. Charney ve Lewis M. Alexander , Vol. I,Doderecht 1993, s. 124.

59 1985 tarihli Libya-Malta Davasında Mahkeme şunu vurgulamıştır: “*Önce Mahkeme öniine gelen uyuşmazlığa konu alanın genel coğrafi çerçevedeki tanımlamasının yapılmasıyla başlanması ... taraflar arasında uyuşmazlığa konu olan ve sınırlandırılması gereken coğrafi alanın tanımlanması uygun olacaktır.*” **I.C.J. Reports 1985**, par. 14. 1978 tarihli İngiltere - Fransa Davasında Mahkeme şunu belirtmiştir: “*Mahkemenin öniine gelen davayla ilgili kıta sahanlığı ... Kuzeybatı Avrupa kıta sahanlığının bir parçasını teşkil etmektedir.*” **Anglo-French Case**, par. 2.

yapılmıřtır⁶⁰; diğerinde ise, sınırlandırma yapılacak alanın Okyanusun bir parçası olduğu vurgulanmıřtır⁶¹. Bu bağlamda en önemli unsurlar, *anakara kıyılarının genel formasyonu* yani kıyı üzerindeki girintiler çıkıntılar ve *anakara kıyılarının uzunluğudur*. İşte bu unsurlar, bir sınırlandırma eyleminde, başlangıç ve daha sonra çok az değişecek olan “temel” sınırlandırma çizgisini belirleyen unsurlardır.⁶² Bu konu, görüşmelere yönelik hazırlıklar esnasında ve ilk tekliflerin sunulması aşamasında dikkatlice deđerlendirilmelidir⁶³.

Bu çerçevede Doğu Akdeniz’e baktığımızda, sınırlandırma yapılacak bu bölgenin *yarı-kapalı bir denizin parçası olduğu*, özellikle sınırlandırma yapılacak alana kıyısı olan devletlerin *kıyı uzunluklarının* önem arz ettiği görülmektedir. Sınırlandırmada bunlar ‘*ilgili durum*’ olarak sınırın yerini etkileyecektir.

b. Sahilin Yapısı

Deniz alanlarının sınırlandırmasında, sahil coğrafyasının, özellikle de *sahilin genel yapısı* çok önem arz eder. Sınırlandırmada sahil coğrafyasının rolü çok belirleyicidir ve iki prensip üzerine kurulur: “... *kara denize hakimdir ve bu hakimiyetini denizle buluştuğu kıyıları (sahili) vasıtasıyla kurar...*”⁶⁴

Bu temel ilke ilgili bütün yargı kararlarında, *Malta- Libya Davası*, ⁶⁵*Ege Denizi Kıta Sahanlığı Davası*, ⁶⁶*Gine/Gine Bisse Davası*⁶⁷ gibi, vurgulanmıştır.

60 **I.C.J. Reports 1985**, s. 20, par. 14.

61 **I.C.J. Reports 1993**, s. 44, par. 11.

62 Acer, s. 311.

63 **Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries**, s. 26.

64 Weil, **The Law of Maritime Delimitation- Reflections**, s. 50.

65 Kıta sahanlığı hakkı, kara kütesinden değil, onun üzerindeki egemenlikten doğar; bu kara kütesinin denize olan kıyısı, diğer bir değişle sahili vasıtasıyla ülkesel egemenlik kıta sahanlığı hakkını doğurur. **I.C.J. Reports 1985**, par. 49.

66 “Kıta sahanlığı hakkı, sahil devletinin hem ülkesel egemenliğinden kaynaklanan hem de onun (ülkesel egemenliğinin) tamamlayıcısı olan bir haktır.” Aegean Sea Continental Shelf, **ICJ Reports, 1978**, s. 36, par. 86.

67 “Bir devletin deniz üzerindeki iddia edebileceği haklar, sahilinin gerisindeki kara ülkesinin büyüklüğü ile değil, bu kara ülkesinin aynı zamanda sınırını oluşturan bizatihi sahilinin genişliği ile ilişkilidir...” Guinea/Guinea-Bissau Case, par. 119.

Sahilin yapısıyla ilgili üç ayrı faktör incelenmelidir:

- Bitişik veya karşı karşıya olan kıyılar,
- İçbükey veya dışbükey kıyılar ve
- *Kıyının genel doğrultusu.*

Doğu Akdeniz bu çerçevede değerlendirildiğinde, özellikle Türkiye'nin ve KKTC'nin kıyılarının *genel doğrultusu* önem arz etmektedir. Bu kapsamda, hem Türkiye'nin hem de KKTC'nin kıyı doğrultuları, bölgede hangi devletlerle sınırlandırma anlaşması yapılması gerektiğini bize göstermektedir. Bu bağlamda *Dr. Cihat Yayıcı*'nın, ilk defa 2010 yılında Türkiye'de Çağ Üniversitesi Hukuk Fakültesinde düzenlenen 'Deniz Hukuku Sempozyumu'nda isabetle belirttiği gibi, hem Türkiye hem de KKTC'nin düşey hatlarla deniz yetki alanı belirlemesi yerine, kıyı doğrultusuna uygun *diyagonal hatlarla* deniz yetki alanı belirlemesi daha geniş deniz alanları kazanılmasını temin edecektir.⁶⁸Bu ölçütle Doğu Akdeniz'de düşey hatlarla yapılacak bir sınırlandırma ile Türkiye'nin münhasır ekonomik bölgesi 145.000 km² olurken, kıyı doğrultusuna uygun diagonal hatlarla yapılacak sınırlandırma ile sahip olunacak münhasır ekonomik bölge alanı 189.000 km² olacak; böylece 44.000 km²lik bir alan kazanılacaktır.

c.Oransallık

Oransallık, deniz alanlarının sınırlandırmasında dikkate alınması gereken önemli bir faktördür.⁶⁹ Bu çerçevede, deniz alanı sınırlandırması, her bir tarafa verilecek deniz alanı yüzölçümü ile bu alana bakan kıyı uzunluğunun oranı dikkate alınarak yapılmalıdır. Buna göre, sınırlandırma sonuç itibarıyla iki devletin kıyı uzunlukları arasındaki oran ile bu ülkelere verilen kıta sahanlıkları ve/veya münhasır ekonomik bölge alanları arasındaki oranın birbirine yakın olması gerekir.

68 Cihat Yayıcı, "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları Paylaşımı Sorunu ve Türkiye" <[http://www.bilgesam.org/ Images/Dokumanlar/ 0-159-2014040713bs-2012-1-1-70.pdf](http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-159-2014040713bs-2012-1-1-70.pdf)> (et:10.10.2018)

69 Jonathan I. Charney, "The Delimitation of Ocean Boundaries", **Ocean Development and International Law**, The Journal of Marine Affairs, Vol. 18, Nr. 5, New York, 1987, s. 515.

Başlangıçta UAD, oransallığı, ‘eşit uzaklık’ metodunun uygulanmasından kaynaklı hakkaniyete aykırı sonucun *düzeltilmesi* amacıyla dikkate alınması gereken son faktör olarak değerlendirilmiştir.⁷⁰ Daha sonra, uluslararası yargı ve hakem mahkemeleri kararlarında oransallığın fonksiyonunu hem *coğrafi*⁷¹ hem de *fonksiyonel*⁷² olarak daha genişletmiştir. Böylece, oransallık yargı kararlarında iki rol oynamaya başlamıştır: ‘*hakkaniyetin test edilmesi*’ ve başlangıçta belirlenecek ‘*eşit uzaklık çizgisinin*’ yerinin kaydırılması.⁷³

Oransallık faktörünün devlet uygulamalarındaki yeri çok istisnai kalmaktadır. Ama yine de bazı sınırlandırma anlaşmalarında, 1974 tarihli Fransa ve İspanya Anlaşması,⁷⁴ 1988 tarihli Birleşik Krallık ve İrlanda Anlaşmasında değişiklik yapan 1992 Protokolü⁷⁵ gibi, etkin olduğu görülmektedir.

70 **I.C.J. Reports 1969**, s. 52, par. 98.

71 Tunus/Libya Davasında UAD, iç bükey ve dış bükey durumu olmamasına rağmen bitişik sahiller arasındaki sınırlandırmada orantılılığa dayanmıştır. **I.C.J. Report 1982, op. cit.**, s. 91, par. 131; Diğer bazı kararlarda orantılılık karşılıklı sahiller arasındaki sınırlandırmada değerlendirmeye alınmıştır. Bkz., Maine Körfezi Davası, **I.C.J. Report 1984**, s. 323, par. 184-185 ve s. 334-337, par. 218-222; Libya/Malta Davası, **I.C.J. Report 1985**, s. 50, par. 68 ve s. 53-55, par. 74-75; Grönland / Jan Mayen Davası, **I.C.J. Report 1993**, s. 65-69, par. 61-69; Eritre/Yemen Davası, **The Eritrea/Yemen arbitration (second phase)**, s. 1010-1011, par. 165-168; Orantılılık, coğrafi durumu Kuzey Denizi Davasındaki orijinal durumdan farklılık gösteren diğer bazı davalarda da dikkate alınmıştır. Bkz., Barbados / Trinidad ve Tobago Tahkimi, **Arbitration between Barbados and the Republic of Trinidad and Tobago, relating to the Delimitation of the Exclusive Economic Zone and the Continental Shelf between them, Decision of 11 April 2006**, s. 102-103, par. 337-338. file:///C:/Users/Pc/Downloads/Final%20Award.pdf; Romanya/Ukrayna Davası, **I.C.J. Reports 2009**, s. 129-130, par. 210-216.

72 Orantılılık belirlenen sınırlandırma çizgisinin hakkaniyete uygunluğunun testi olarak uygulanmıştır. Bkz., Tunus/Libya Kıta Sahaneliği Davası, **I.C.J. Reports 1982**, s. 75, par. 103; Libya/Malta Kıta Sahaneliği Davası, **I.C.J. Reports 1985**, s. 45, par. 58; Bazı başka örneklerde, orantılılık, geçici olarak belirlenen eşit uzaklık çizgisinin kaydırılmasında belirleyici bir faktör olarak kullanılmıştır. Bkz., Maine Körfezi Davası, **I.C.J. Reports 1984**, s. 336, par. 222.

73 Yoshifumi Tanaka, **The International Law of the Sea**, Cambridge University Press, Cambridge, 2012, s. 201.

74 “Report Number No. 9-2”, **International Maritime Boundaries**, Vol. II, s. 1723.

75 “Report Number No. 9-5(2)”, **International Maritime Boundaries**, Vol. III, s. 2487.

d. Adalar

Deniz alanlarını sınırlandırmasında baştan beri *'ilgili durumlar'* olarak değerlendirilen faktörlerin başında *adalar* gelmektedir.⁷⁶ Devletlerin sahil yapıları genel olarak karmaşık hatta ada, adacık ve kayalıklar gibi sahil formasyonları ile bozulmuştur. Bu yapı sınırlandırmayı çeşitli yollarla etkilemektedir.⁷⁷ Fakat şu da açıktır ki, bütün adalar *'ilgili durum'* oluşturmazlar. Sadece bir sınırlandırmaya konu olan devletin ana kıtasına politik olarak bağlı olanlar *'ilgili durum'* olarak nitelendirilirler.⁷⁸ Bu bağlamda, İngiltere - Fransa Davasında, adalar, sınıra etkisinin kapsamının belirlenmesi konusunda dikkate alınması gereken önemli bir sorun oluşturmuştur⁷⁹.

Adaların sınırlandırmadaki etkisi konusunda çeşitli faktörler dikkate alınmaktadır. Genel olarak, adalar ve ana kıta ile adalar arasındaki sınırlandırmaya ilişkin devlet uygulamalarında, adalara *tam etki* veren, *yarım ya da daha az etki* veren ve *hiç etki vermeyen* örnekler çöktür.

Bazen başka faktörler de, *adaların büyüklüğü*, *ana kıtaya uzaklığı* gibi, devreye girmektedir. Bazı durumlarda ise, adanın *'egemenlik uyumsuzluğuna'* konu olması nedeniyle hiç etki verilmediği olmuştur.⁸⁰ Bazı başka durumlarda, kullanılan sınırlandırma metodu nedeniyle,

76 Adalar başlangıçtan bu yana hep eşit uzaklık bağlamında 'özel durum' oluşturmuşlardır. Hiran W. Jayewardene, **The Regime of Islands in International Law**, Martinus Nijhoff Publishers, Boston, 1989, s. 330.

77 Derek Bowet, "Islands, Rocks, Reefs, and Low-Tide Elevations in Maritime Boundary Delimitations," **International Maritime Boundaries**, Vol. I, s. 131.

78 Evans, s. 135.

79 **Anglo-French Case**, par. 171.

80 1969 tarihli İran-Katar Anlaşması'nda, ana kıta - ana kıta arası eşit uzaklık çizgisinin oluşturulmasında, statüsünün uyumsuzluk konusu olması nedeniyle Halul Adası dikkate alınmamıştır. Bkz., "Report Number No. 7-6", **International Maritime Boundaries**, Vol. II, s. 1511. Diğer bir çözüm, 1986 tarihli Burma (Myanmar) - Hindistan Anlaşması'nda, Norcondom Adası üzerindeki Hindistan egemenliğinin tanınması ama sınırlandırmadaki etkisinin azaltılmasıyla hayata geçirilmiştir. "Report Number No. 6-3", **International Maritime Boundaries**, Vol. II, s. 1329.

adaların *ihmal* edildiği (yok sayıldığı)⁸¹ da olmuştur.⁸²

Uluslararası yargı organları adalara etki verilip verilmemesini ‘*hak-kaniyet prensipleri*’ çerçevesinde değerlendirmektedir. Yargı kararları ve devlet uygulamaları incelendiğinde, deniz alanlarının sınırlandırılmasında adaların etkisinin belirlenmesini, adaların birkaç gruba ayrılarak yapıldığı görölmektedir. Bu kapsamda, adaların *coğrafi konumları* iyi bir ölçüt olmaktadır.

Buna göre adalar, sahile göre coğrafi konumlarına dayanarak beş gruba bölünebilir:

- *Kıyıya yakın adalar (offshore islands),*
- *Kıyıya uzak ama ortay hattın berisindeki adalar (off lying islands/ detached islands),*
- *Ortay hat bölgesindeki adalar (islands in the median zone),*
- *Ters taraftaki adalar (islands ‘on wrong side) ve*
- *Ada devletleri.*⁸³

Bu ada gruplandırması çerçevesinde, Doğu Akdeniz’de yer alan adalara bakıldığında, Ege’yi Doğu Akdeniz’den ayıran *Girit, Kaşot, Kerpe ve Rodos* gibi adalar ile *Meis* ve bağlısı olup da Anadolu kıyısına yakın adalar yani ters taraftaki adalar ve ada devleti olarak *Kıbrıs Adası* önem arz etmektedir. Bu nedenle, aşığıda *ters taraftaki adalar* ile *ada devletleri* ‘*ilgili durum*’ olarak incelenecektir.

(a) Ters Taraftaki Adalar (*Islands ‘On Wrong Side’*)

Bu ada grubu ile bağlı olduğu devletin ana kıtasına uzak olup karşı

81 1981 tarihli Brezilya-Fransa Anlaşması’nda 41’30’azimut açısı kullanılmış; böylece Guyana sahili açığındaki Le Grand Connetable Adası yok sayılmıştır. “Report Number No. 3-3”, **International Maritime Boundaries**, Vol. I, s. 771.

82 **Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries**, s. 33-34.

83 Başka bir coğrafi sınıflandırma için bkz., Bowet, s. 131. Deniz alanlarının sınırlandırılmasındaki etkilerine göre adaların sınıflandırması için bkz., Tanaka, **The International Law of the Sea**, s. 204.

devletin kıyısına yakın adalar tanımlanmaktadır. Bu gruptaki adaların konumları, hangi metodun kullanılacağını veya metodun nasıl uygulanacağını belirler.

Bazı durumlarda, mahkeme ters taraftaki adalara, geçici sınırı modifiye etmeden, buldukları kıta sahanlığı üstünde sadece küçük enklaveler⁸⁴ verir. *Whittemore Boggs*'un önerdiği bu uygulamada *adacık ve kayalıklar ihmal de edilebilir*.⁸⁵ Bu İngiltere - Fransa arasındaki *Kanal Adaları Davasında* ve *St. Pierre and Miquelon Davasında* uygulanmıştır.

Ters taraftaki adalarla ilgili devlet uygulamalarında, adanın etrafında yarım yay şeklinde bir deniz yetki alanı oluşturulmuştur.⁸⁶

- 1968 İran-Suudi Arabistan Anlaşması⁸⁷, Suudi Arabistan tarafındaki İran'a ait Farchi Adasının etrafında 12 millik bir yay oluşturmuştur.

- 1971 İtalya-Tunus Anlaşması,⁸⁸ Tunus tarafında bulunan ve İtalya'ya ait Lampiono, Lampedusa, ve Pantelleria adalarının etrafında *12 millik yarım yay* oluşturmuştur.

- 1993 Kolombiya- Jamaika Anlaşması⁸⁹ ilginç çözüm getirmiş ve Kolombiya'ya ait kayalıkların etrafında *12 millik yarım yaylar* oluşturmuştur.

Bu tür durumlarda, bir adanın diğer bir devletin kıyısına olan etkisi ile ilgili, zor sorularla da karşı karşıya kalınabiliyor:

- Avustralya'ya ait Boigu ve Saibai adalarının Papua Yeni Gine sahilinin 3-4 mil yakınında bulunması nedeniyle, 1978 Avustralya-Papua Yeni Gine Anlaşması⁹⁰nda bu tür zorluklarla karşılaşmıştır. Sahilin 6 milden

84 Bu durumda, ilgili devletler ana kıtaların sahilleri arasında genel bir sınırlandırmaya ulaşmak amacıyla adaları yok sayma uygulamasından vaz geçebilirler.

85 Kriangsak Kittichaisaree, **The Law of the Sea and Maritime Boundary Delimitation in South-East Asia**, Oxford University Press, New York, 1987, s. 94.

86 Bununla birlikte, adalara tam etki veren anlaşmalar da vardır. Bkz., Bowett, s. 144-147.

87 "Report Number No. 7-7", **International Maritime Boundaries**, Vol. II, s. 1519.

88 Report Number No. 8-6, **International Maritime Boundaries**, Vol. II, s. 1611.

89 Tanaka, **Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation**, s. 199; "Report Number No. 2-18", **International Maritime Boundaries**, Vol. III, s. 2179.

90 "Report Number No. 5-3", **International Maritime Boundaries**, Vol. I, s. 929.

yakın olduğu kara tarafında basitleştirilmiş eşit uzaklık çizgisi belirlenmiş, deniz tarafında ise Avustralya'nın bütün adalarının *karasuları 3 mil* ile sınırlandırılmıştır.

Bu bilgiler ışığında, Ege Denizi'ni Akdeniz'den ayıran ve Yunanistan ana kıtasına uzak konumda olan Girit, Kaşot, Kerpe ve Rodos adalar ile Anadolu sahiline çok yakın olan Meis adası Türkiye ile Yunanistan; Türkiye ile Kıbrıs arasında yapılacak bir sınırlandırma anlaşmasında 'ilgili durum' oluşturacaktır. Bu kapsamda, ters taraftaki bu adalar etrafında, yargı kararları ve devlet uygulamaları doğrultusunda, karasuları genişliğinde ve *yarım ay* şeklinde sınır çizgisi oluşturulmalı ve bu adaların Anadolu kıtasının deniz yetki alanlarını *kapatması* önlenmelidir. Bu da başka bir ilgili durumu oluşturur: '*kapatmama (non-encroachment)*'.

Bir ülkenin yakınındaki deniz alanını bir başka ülkeye vermekle sonuçlanan bir sınırlandırma metodunun hakkaniyete aykırı olduğu düşünülerek bu ilke ilgili durum olarak kabul edilmiştir.

Diğer taraftan, kapalı veya yarı kapalı deniz alanlarının sınırlandırılmasında ters taraftaki adalar bazen farklı bir 'ilgili durum' oluşturur: '*kapatmama (non-encroachment)*' Özellikle kıta sahanlığı genişliğinin tespitinde mesafe unsurunun kabul edilmesiyle birlikte, sınırlandırma çizgisinin, her devlete, kıyılarına yakın alanları bırakmasını sağlaması gerektiği kabul edilmiştir. Yani bir devletin yakınındaki deniz alanını bir başka devlete vermekle sonuçlanan bir sınırlandırma metodunun hakkaniyete aykırı olduğu vurgulanmıştır⁹¹. Bu kapsamda, hem Meis Adası hem de Kıbrıs Adası bu ilgili durum kapsamında değerlendirilerek sınırlandırma çizgisi belirlenmeli, yani Türkiye'nin Anadolu kıyılarının *ipso facto* ve *ab inito* kıta sahanlığı hakları korunmalıdır.

(b) Ada Devletleri

Ada devletinin diğer kıta devleti kıyıları karşısındaki durumunu en iyi özetleyen karar Malta-Libya Davasıdır. Mahkeme ada devleti Malta'ya Libya karşısında tam etki vermemiştir. Bunun nedeni de sınırlan-

91 Örneğin, Maine Körfezi Davası, **I.C.J. Reports 1984**, par. 92, 98; Kanada-Fransa Davası kararı, par. 70.

dırılacak bölgeye bakan sahiller arasındaki 1:8 oranında Libya lehine olan farklılıktır.⁹²

Doğu Akdeniz’de Kıbrıs Adasının durumu da buna benzerlik arz etmektedir. Başta Türkiye olmak üzere kıyıdaş devletlerle Kıbrıs adası arasında yapılacak bir sınırlandırmada, kıyı uzunlukları belirleyici olacaktır.

2.Coğrafi Olmayan Faktörler

Sınırlandırmada hakkaniyetin sağlanmasının, sadece coğrafi unsurların dikkate alınması ile değil, diğer bütün ‘ilgili unsurların’ yani ‘coğrafi olmayan faktörlerin’ de dikkate alınması ile mümkün olacağı belirtilmektedir. Bu nedenle, mahkemeler de sınırlandırmanın bir sonraki aşamasında ‘coğrafi olmayan ilgili durumları’ dikkate alıp, ‘coğrafi unsurlar’ temelinde ulaşılan çözümün ‘hakkaniyete uygun’ sayılıp sayılmayacağını değerlendirmektedirler⁹³. Bu faktörlerden sadece Doğu Akdeniz’de önem arz edenleri aşağıda incelenecektir.

a. Güvenlik

Bu faktörün, karasuları sınırlandırmasındaki etkisi çok açık olmakla birlikte, kıta sahanlığı⁹⁴ ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırmasına doğrudan etkisi çok açık değildir.⁹⁵ Bu kapsamda, sınırlandırmada, sınır çizgisini önemli oranda değiştirecek bir etkiye sahip olmayacakları, ancak destekleyen ya da güçlendiren unsurlar olacakları kabul edilmektedir⁹⁶. UAD, Ukrayna-Romanya Davası Kararı’nda ta-

92 Bowet, s. 133.

93 Acer, s. 312-313.

94 Oxman, s. 22-24.

95 Kuzey Denizi Davaları kararı, **I.C.J. Reports 1969**, par. 188; Libya-Malta Davası kararı, **I.C.J. Reports 1985**, par. 51. *Gine-Gine-Bissau Davası kararı*, par. 124; İngiltere-Fransa Davası kararı, **Anglo-French Case**, par. 188. Bu konuda bir değerlendirme için bkz., D.A. Colson, ‘The United Kingdom-France Continental Shelf Arbitration’, **American Journal of International Law**, Vol. 72, 1978, s. 103. Örneğin, İngiltere-Fransa davası, **Anglo-French Case**, par. 182.

96 Kuzey Denizi Davaları kararı, **I.C.J. Reports 1969**, op., cit., par. 188; Libya-Malta Davası kararı, **I.C.J. Reports 1985**, par. 51. *Gine-Gine-Bissau Davası kararı*, par. 124; İngiltere-Fransa Davası kararı, **Anglo-French Case**, par. 188. Bu konuda bir değerlendirme için

rafların yasal (*legitimate*) ‘güvenlik’ mülahazalarının, nihai sınır belirlenmesinde bir rol oynayabileceğini belirtmiştir.⁹⁷ İkinci olarak da, Divan, belirlediği geçici sınırın tarafların yasal ‘güvenlik’ mülahazalarına tam olarak saygılı durumda olduğunu belirterek, geçici sınırdaki bir değişiklik yapmaya gerek görmemiştir.

Devlet uygulamalarında, ‘güvenlik’ mülahazalarının sınırlandırılmada dikkate alındığına ilişkin örnekler bulunmaktadır.

- 1988 İsveç-SSCB Anlaşması, ⁹⁸İsveç’in ulusal savunmasında önemli bir yere sahip olan Gotland adası sınırı etkilemiştir.

- 1980 Norveç - İzlanda Anlařması⁹⁹’nda Norveç, güvenlik mülahazaları nedeniyle İzlanda’nın 200 millik münhasır ekonomik bölgesini kabul etmiştir.

Özet olarak, bu yargı kararları ve devlet uygulamalarına göre, güvenlik faktörü, geçici sınırlandırma çizgisini, iki devlet arasındaki mesafenin dikkate alınarak hakkaniyete uygun bir şekilde değiştirilmesine neden olmaktadır.¹⁰⁰

Bu çerçevede, Doğu Akdeniz’de yapılacak sınırlandırmada, hem Türkiye’nin hem de KKTC’nin güvenlik mülahazaları belirlenecek sınır çizgisinin yerini etkileyecektir. Bu bakımdan, ‘*güvenlik*’ Doğu Akdeniz’de ‘*ilgili durum*’ oluşturmaktadır.

b. Politik Faktör

Sınırlandırmanın bir yönü daima *politiktir*¹⁰¹ ama deniz sınırlarının yerinin belirlenmesinde politik faktörün etkisini ayırt etmek zor bir

bkz., D.A. Colson, ‘The United Kingdom-France Continental Shelf Arbitration’, **American Journal of International Law**, Vol. 72, 1978, s. 103. Örneğin, İngiltere-Fransa davası, **Anglo-French Case**, par. 182.

97 **I.C.J. Reports 2009, op. cit.**, par. 202-204. Ayrıca bakınız, **I.C.J. Reports 1985**, s. 42, par., 51.

98 “Report Number No. 10-9”, **International Maritime Boundaries**, Vol. II, s. 2057.

99 “Report Number No. 9-4”, **International Maritime Boundaries**, Vol. II, s. 1755.

100 Faraj Abdullah Ahnish, **The International Law of Maritime Boundaries and the Practice of States in the Mediterranean Sea**, Clarendon Press, Oxford, 1993, s. 100.

101 Oxman, s. 3.

iştir. Birleşmiş Milletler Şartının¹⁰² temel ilkelerinden olan ‘devletlerin egemen eşitliği’ ilkesi gereği, her devletin deniz yetki alanı konusundaki hakkı eşittir. Aynı durumda olan hiçbir devletin diğerinden daha büyük deniz yetki alanına sahip olma hakkı yoktur¹⁰³. Bununla birlikte, UAD’nin Malta-Libya Kararında¹⁰⁴ belirttiği gibi, “‘eşit hak sahipliği’, *ipso jure* ve *ab initio*, sahil devletlerine ‘eşit deniz alanı’ vermesi anlamına gelmez.” Bu nedenle, sınırlandırmaya politik faktörün etkisi beklendiği kadar değildir. Yargı kararlarında, özellikle adaların statüsü konusunda politik faktör dikkate alınmaktadır. Örneğin:

- İngiltere – Fransa Davasında Kanal Adalarının politik statüsü¹⁰⁵ coğrafi konumuyla da birleşerek sınırlandırmayı etkileyen ‘ilgili durum’ olmuş ve *enclave*¹⁰⁶ çözüme neden olmuştur.

- 1982 Avusturya-Fransa Anlaşması¹⁰⁷ ve 1980 İzlanda Norveç Anlaşması¹⁰⁸ gibi, bazı anlaşmalar politik faktörlerin¹⁰⁹ dikkate alındığı anlaşmalardır.

Özetle, yargı kararlarında, politik faktörler dikkate alınmakta ve devlet uygulamalarında politik değerlendirmeler sınırlandırma yapılması konusunu ve bu yöndeki görüşmeleri etkilemektedir.¹¹⁰

102 Birleşmiş Milletler Andlaşması Md. 2/1.

103 David Anderson, Maritime Boundaries and Limits: Some Basic Legal Principles”, **Modern Law of the Sea, Selected Essays**, s.392.

104 **I.C.J. Reports 1985**, par. 54.

105 Mahkeme Kanal Adalarını, yarı-bağımsız ve Fransa’nın karşısında kendi kıta sahanlığı hakkı olan bir ada olarak değil de sadece Birleşik Krallığa bağlı bir ada olarak değerlendirmiştir. **Anglo - French Case, op., cit.,** par. 190.

106 Anglo-French Case, par. 198.

107 Anlaşmada, Fransa, Avustralya’nın eşit uzaklık çizgisini belirlemek amacıyla 125 mil açığıtaki Middleton resifini referans nokta olarak kullanmasına izin vermiştir. “Report Number No. 5-1”, **International Maritime Boundaries**, Vol. I, s. 904.

108 Anlaşmada Norveç, capelin balıkları üzerinde doğabilecek bir uyuşmazlıktan kaçınmak amacıyla İzlanda için 200 millik bir alanı kabul etmiştir. “Report Number No. 9-4”, **International Maritime Boundaries**, Vol. II, s. 1755.

109 Bir devletin egemenlik ve ulusal çıkarları ile ilgili alanları genişletmeye yönelik deniz alanlarını sınırlandırma anlaşması yapma arzusu çoğu zaman uyuşmazlığa yol açar. Bu nedenle, taraflar için uyuşmazlıktan kaçınmak anlaşmaya varmak için birincil amaç ise, uyuşmazlık ortaya çıkaracak bir sınır çizgisi önermezler. Oxman, s. 13-14.

110 Evans, s. 160.

Bu çerçevede, Doğu Akdeniz'deki durum değerlendirildiğinde, Kıbrıs'ın politik statüsü ve buna bağlı olarak KKTC'nin durumu politik faktör olarak 'ilgili durum' oluşturmaktadır. GKRY'nin tek başına Kıbrıs'ın egemenliğini kullanacak şekilde yapılacak bir sınırlandırma hakkaniyete uygun olmayacaktır.

c. Ekonomik Faktörler

Kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge kavramlarının asıl varlık sebebinin bu doğal kaynaklar üzerinde kıyı devletine münhasır haklar sağlamak olduğu hatırlanırsa, ilgili durumlardan biri de 'ekonomik faktörler', bu bağlamda 'doğal kaynaklar'dır. Doğal kaynakların ekonomik değeri tarafların gözünde çok önemlidir¹¹¹ ve bu ikili anlaşmalara yansımaktadır. Diğer taraftan varlığı bilinen doğal kaynakların sınırlandırmada dikkate alınacağı yargı kararlarında da kesin bir biçimde kabul edilmiştir.

- *Grönland - Jan Mayen* davasında, balıkçılık bölgesinin sınırlandırılmasında mahkeme 'ortay hattı' ekonomik faktörü dikkate alarak düzeltilmiştir.

- Bölgedeki mevcut doğal kaynakları ağır bir biçimde orantısız paylaştıran bir sınırlandırma çizgisi hakkaniyete uygun bir sınır olarak kabul edilemeyecektir.¹¹²

- 1969 Katar-BAE Anlařması¹¹³ ile belirlenen sınır çizgisi al-Bunduğ petrol alanını ile çakışacak şekilde çizilmiştir.

- 1958 Bahreyn- Suudi Arabistan Anlařması¹¹⁴ ile belirlenen sınır çizgisi petrol alanını ile çakışacak şekilde çizilmiştir.

- 1988 İsveç-eski SSCB Anlařması¹¹⁵ balıkçılık alanı konusuna tipik bir örnek teşkil etmektedir.

111 Evans, s. 198 -199.

112 *Kanada-Fransa* davası, par. 84; *Jan Mayen Davası*, **I.C.J. Reports 1993**, par. 73 - 74; *Eritre-Yemen Davası*, **The Eritrea/Yemen arbitration (second phase)**, par. 62- 63 ve 74.

113 "Report Number No. 8-7", **International Maritime Boundaries**, Vol. II, s. 1541.

114 "Report Number No. 7-3", **International Maritime Boundaries**, Vol. II, s. 1499.

115 Bu anlaşmada balıkçılık temel bir sorundu. "Report Number No. 10-9", **International Maritime Boundaries**, Vol. II, s. 2957.

- 1978 Hollanda - Venezüella Anlaşması¹¹⁶ ile sınır Hollanda'nın, potansiyel hidrokarbon rezervi olan Aruba üzerindeki egemenliğini koruyacak şekilde çizilmiştir.

- 1989 Trinidad Tobako – Vnezuella Anlaşması¹¹⁷ ile Kolumbus Kanalı üzerindeki eşit uzaklık çizgisi mevcut petrol yatağının bütünlüğünü koruyacak şekilde modifiye edilmiştir.

Yukarıdaki örneklerin dışında, devlet uygulamaları bu alanda iki esnek çözüm getirmiştir:

İlk çözüm, sınır aşan petrol dâhil doğal kaynak yatakları ile ilgili '*ortak rezerv anlaşması (common deposit clause)*¹¹⁸' oluşturulmasıdır.

- Bu 1999 Eritre-Yemen tahkiminde¹¹⁹ hayata geçirilmiştir.

- 1965 Norveç-Birleşik Krallık Anlaşması¹²⁰ ve 1974 İran-BAE Anlaşması¹²¹ diğer iki örnektir.

İkinci çözüm, '*ortak işletme (joint development)*' kurulmasıdır. Bu kapsamda, anlaşmalar iki gruba ayrılır.

- **Birinci grup** deniz sınırları belirlenmiş alanlarla ilgilidir. Bu alanlarda, taraflar sınır çizgilerini de içine alan bir '*ortak işletme alanı (joint development zone)*' kurarlar.

Tipik örneği 1981 Norveç- İzlanda Anlaşması¹²² ile kurulan ortak işletme alanıdır.

116 "Report Number No. 2-12", **International Maritime Boundaries**, Vol. I, s. 615.

117 "Report Number No. 2-13(2)", **International Maritime Boundaries**, Vol. I, s. 655.

118 Bir petrol rezervi işleten sahil devleti, benzer bir rezervi işleten diğer sahil devletinin rezervinin sınırı geçerek kendi tarafına akmasına neden olabilecektir. Bu durumu önlemek için, bir çok deniz sınırı oluşturan sözleşmelerde sınır aşan rezervleri işletmeye yönelik işbirliğini sağlamak amacıyla '*ortak rezerv klozu*'na yer verilmiştir.

119 **The Eritrea/Yemen arbitration (second phase)**, *op. cit.*, s. 998-999, par. 89

120 "Report Number No. 9-15", **International Maritime Boundaries**, Vol.II, s. 1879.

121 "Report Number No. 7-8", **International Maritime Boundaries**, Vol.II, s. 1533.

122 "Report Number No. 9-4", **International Maritime Boundaries**, Vol.II, s. 1755.

- **İkinci grup** ise, sınırlandırmanın yapılmamış veya yapılamamış olduğu alanlarla ilgilidir. Bu alanlarda taraflar sınırlandırma yapmadan ve içinde ortak işletme yapabilecekleri '*ortak işletme alanı (joint development zone)*' kurarlar.

1974 Japonya- Güney Kore Anlaşması¹²³ buna iyi bir örnek teşkil etmektedir.¹²⁴

Bu çerçevede, Doğu Akdeniz değerlendirildiğinde, uzun süredir çözülemeyen Kıbrıs uyuşmazlığı çözülmeyen GKRY tarafından bu uyuşmazlığın denize yayılmasından kaynaklı deniz alanlarının sınırlandırılması uyuşmazlığının çözümlenmesi mümkün görölmemektedir.

Bu nedenle, bölgede varlığı keşfedilen doğal kaynakların sahildevletleri arasında hakkaniyete uygun paylaşımını sağlayan bir çözüm bulununcaya kadar, yukarıda belirtilen '*ortak işletme*' uygulaması da bir seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda, Sayın Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu'nun, *Kıbrıs'ta Türkler ve Rumlar'ın, petrol ve doğalgaz çıkarımı konusunda işbirliği yapmaları* yönündeki önerisi¹²⁵ de dikkate alınması gereken bölgedeki 'ilgili duruma' atıf yapan bir öneridir.

Sonuç ve Değerlendirme

Devletler arasında kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırması, 'hakkaniyete uygun çözüme' ulaşmak amacıyla, uluslararası hukuka uygun olarak ve bütün 'ilgili durumlar' dikkate alınarak 'anlaşma' ile yapılacaktır.

Hakkaniyete uygun çözüme ulaşmak için ise, başta coğrafi faktörler olmak üzere diğer 'ilgili durumlar' dikkate alınarak bir sınırlandırma yapılmalıdır. Bu bağlamda, Doğu Akdeniz'de sınırlandırma yapılacak

123 Report Number No. 5-12, vol. I, p. 1073.

124 "Report Number No. 5-12", **International Maritime Boundaries**, Vol.I, s. 1073.

125 Derviş Eroğlu, "Açış Konuşmaları", **Yaşam ve Stratejik Kaynaklar Açısından Kıbrıs**, Yay.Haz.: Sertaç Hami Başeren-Hüseyin Gökçekuş, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara, 2014, s.19.

coğrafi bölgenin ‘yarı-kapalı bir deniz’ olması, sınırlandırılacak alana bakan ‘kıyıların yapısı’ ve ‘uzunluğu’ ile bu ‘kıyı uzunluklarının deniz yetki alanlarına oranı’, ‘adalar’ ve özellikle ‘ters tarafta bulunan adalar’, ‘güvenlik’, ‘politik’ ve ‘ekonomik faktörler’ sınırlandırmada dikkate alınması gereken ‘ilgili durumlar’dır. Sınırlandırma bu ilgili durumlar dikkate alınarak yapılmalıdır.

Doğu Akdeniz’in jeopolitik ve jeostratejik önemini yanı sıra, sahip olduğu düşünülen yüksek enerji potansiyeli; doğal olarak kaynakların ve dolayısıyla denizlerin paylaşımı mücadelesini de beraberinde getirmiştir.

Bu çerçevede, GKRY ve Yunanistan ikilisi, temel prensipleri yukarıda belirtilen uluslararası hukuk kurallarına aykırı bir şekilde Doğu Akdeniz’de *oldu bittiler* yaratarak, deniz yetki alanlarını ilan etmiş ve bazı kıyı devletleri ile *sınırlandırma anlaşması* yapmış ve yapmaya devam etmektedir.

Buna karşın Türkiye ise, bölgedeki haklarını korumak üzere, sistematik araştırmalar dâhil bazı devlet uygulamaları yapmış ve KKTC ile Kıta Sahaneliği Anlaşması imzalamıştır. Ancak bugüne kadar ne bölgede münhasır ekonomik bölge ilanı yoluna gitmiş ne de diğer kıyıdaş devletler ile deniz yetki alanları sınırlandırması yapmıştır.

Ayrıca, Türkiye’nin muhtemel münhasır ekonomik bölgesine yönelik tecavüz girişimlerine karşı hukuki haklarını korurken atf yaptığı muhtemel münhasır ekonomik bölge alanı tanımlaması da yukarıda ‘*ilgili durum*’ olarak belirtilen ve yapılacak sınırlandırmada sınır çizgilerinin yerini etkileyecek ‘*kıyı uzunluklarının yönü*’ dikkate alınmadan yapılmakta, bu da deniz yetki alanlarının, kısıtlı sayıda ilgili kıyı ile kıyıdaş devlet seçilmesi anlamında minimalist bir yaklaşımla ortaya konmasına neden olmaktadır.

Yunanistan ve GKRY halen Doğu Akdeniz’de İsrail ve Mısır ile de işbirliği içinde girişimlerine devam etmektedir. Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanları üzerindeki hak ve menfaatlerine zarar

getirecek en kötü senaryo; GKRY ile Yunanistan'ın deniz yetki alanlarının paylaşımına dair bir andlaşmayı imzalamasıdır.

Bu nedenle, bu kötü senaryo gerçekleşmeden, Doğu Akdeniz'de öngörülen münhasır ekonomik bölge için bir münhasır ekonomik bölge kanunu çıkarılmalı ve bu düzenlemeye paralel olarak da münhasır ekonomik bölgemiz maksimalist bir yaklaşımla, yani kıyı uzunluklarımızın doğrultusuna uygun olarak ilan edilmelidir.

Buna bağlı olarak da yukarıda özetlenen uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde, bütün ilgili durumları dikkate alarak ve hakkaniyete uygun sonuca ulaşacak şekilde, Mısır ve KKTC'nin yanı sıra İsrail, Libya, Lübnan ve Suriye ile ilgili kıyıdaşlar olmaları nedeni ile deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına dair antlaşmalar imzalama girişimlerini başlatılmalıdır.

Diğer yandan, egemen bir devlet olan KKTC'nin de aynı şekilde gerek münhasır ekonomik bölge ilan etme ve gerekse sınırlandırma antlaşmaları akdetme yönünde girişimler başlatarak, Suriye, Lübnan, İsrail ve Mısır ile deniz yetki alanları sınırlandırması anlaşması yapması uygun olacaktır.

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

- ACER**, Yücel; “Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku”, **Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset**, Yay. Haz.: Sertaç Hami Başeren, AÜSBF, Ankara, 2013.
- AHNISH**, Faraj Abdullah; **The International Law of Maritime Boundaries and the Practice of States in the Mediterranean Sea**, Clarendon Press, Oxford, 1993.
- ANDERSON**, David; “Maritime Delimitation: Early British Practice”, **Modern Law of the Sea, Selected Essays**, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2008.
- BAŞEREN**, Sertaç Hami; “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Sorunu: Tarafların Görüşleri, Uluslararası Hukuk Kurallarına Göre Çözüm ve Sondaj Krizi”, **Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset**, Yay. Haz.: Sertaç Hami Başeren, AÜSBF, Ankara, 2013.
- BLAKE**, Gerald H.; “World Maritime Boundary Delimitation: The State of Play”, **Maritime Boundaries and Ocean Resources**, Ed.: Gerald Blake, London, 1987.
- BOWET**, Derek; “Islands, Rocks, Reefs, and Low-Tide Elevations in Maritime Boundary Delimitations,” *International Maritime Boundaries*, Vol. I.
- CAFLİSCH**, Lucius; “The Delimitation of Maritime Spaces between States with Opposite and Adjacent Coast”, **A Handbook on the Law of the Sea**, Ed.: Rene-Jene Dupuy ve Daniel Vignes, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1991.
- CAMİNOS**, Hugo; “Introduction”, *Law of the Sea*, Ed.: Hugo Caminos, Ashgate, 2001. Cases”, **International Maritime Boundaries**, Ed.: David A. Colson ve Robert W. Smith, Vol. VI, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 2011.
- CHARNEY**, Jonathan I.; “The Delimitation of Ocean Boundaries”, **Ocean Development and International Law**, *The Journal of Marine Affairs*, Vol. 18, Nr. 5, 1987, New York.

CHARNEY, Jonathan I. / **ALEXANDER**, Lewis M.; **International Maritime Boundaries**, Vol. II, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1993.

CHURCHILL, R.R. / **LOWE**, A.V.; **The Law of the Sea**, Manchester University Press, 1999.

DOĞRU, Sami; **Uluslararası Hukukta Kıta Sahaneliği ve Ege Denizi Kıta Sahaneliği**, Uyuşmazlığı, AÜ Basımevi, 2001.

EVANS, Malcolm D.; **Relevant Circumstances and Maritime Delimitation**, Clarendon Press, London, 1989.

GÜNDÜZ, Aslan; Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Teşkilatlar Hakkında Temel Belgeler, İstanbul, 1994.

HANDBOOK on the Delimitation of Maritime Boundaries, Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea Office of Legal Affairs, United Nations. New York, 2000.

JAYEWARDENE, Hiran W. ; **The Regime of Islands in International Law**, Martinus Nijhoff Publishers, Boston, 1989.

KITTICHAISAREE, Kriangsak; **The Law of the Sea and Maritime Boundary Delimitation in South-East Asia**, Oxford University Press, New York, 1987.

OXMAN, Bernard H.; "Political, Strategic, and Historical Considerations", **International Maritime Boundaries**, Ed.: Jonathan I. Charney ve Lewis M. Alexander, Vol. I, Dordrecht, 1993.

PRESCOTT, Victor / **SCHOFIELD**, Clive; "Islands and Rocks and their Role in Maritime Delimitation", **International Maritime Boundaries**, Ed.: David A. Colson ve Robert W. Smith, Vol. V, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2005.

PRESCOTT, Victor / **SCHOFIELD**, Clive; **The Maritime Political Boundaries of the World**, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2005.

TANAKA, Yoshifumi; **Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation**, Hart Publishing, Oxford, 2006.

_____ : **The International Law of the Sea**, Cambridge University Press,

Cambridge, 2012.

WEIL, Prosper; “*Geographic Consideration in Maritime Delimitation*”,
International Maritime Boundaries, Ed.: Jonathan I. Charney ve Lewis
M. Alexander , Vol. I, Doderecht 1993.

_____; **The Law of Maritime Delimitation- Reflections**, Grotius Publi-
cations Limited, Cambridge, 1989.

YAYCI, Cihat; “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları Paylaşımı Sorunu
ve Türkiye” [http://www.bilgesam.org/ Images/Dokumanlar/ 0-159-
2014040713bs-2012-1-1-70.pdf](http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-159-2014040713bs-2012-1-1-70.pdf).